
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 37.04

**СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ
ПРОЕКТНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ**

Багрій В. Н.

Розглядається соціальне проектування як педагогічна технологія проектної культури студентів. Можливість, що відкривається для студентів, які розробили реалістичний проект, спрямований на вирішення соціально значущої проблеми, реалізувати його на практиці в системі виховної діяльності університету, стимулює інтерес студентів до перенесення умінь в реальну проектну діяльність.

Ключові слова: соціальне проектування, педагогічна технологія, проектна культура студентів.

Рассматривается социальное проектирование как педагогическая технология проектной культуры студентов. Для студентов предоставляются возможности реализовать проект на практике в системе воспитательной деятельности университета и стимулирует интерес студентов к переносу умений в реальную проектную деятельность.

Ключевые слова: социальное проектирование, педагогическая технология, проектная культура студентов.

The article looks at social projects as a pedagogical technology of students' project culture. Possibilities to realize projects in the system of educational work at university that are offered to students who have developed realistic projects directed at solving socially significant problems stimulate students' interest in transferring their skills into real project activities.

Key words: social projects, educational technology, project culture of students.

Постановка проблеми. Перспективи оновлення освіти роблять нагальним завданням підготовку професіонала, здатного до проектування власної діяльності в різних соціокультурних ситуаціях, готового знаходити шляхи розв'язання актуальних проблем незалежно від окремих обставин, виробляти особливу стратегію професійного мислення, поведінки й діяльності.

Професійно важливі якості фахівця та способи їх формування розглядались в багатьох педагогічних, психологічних, соціальних дослідженнях. Існуючі у суспільстві соціальні проблеми впливають на організацію діяльності соціальних сфер, вирішення яких потребує інноваційних дій, заснованих на суспільних науках.

У виробленні організаційних моделей вирішення соціальних проблем та координації механізмів, їх реалізації важливу роль у соціальній сфері відіграють технології прогностичних досліджень і соціального проектування.

Проектна культура (designed culture) виникла як відображення соціальних, інформаційних процесів навколишнього середовища, усупільнення та інтеграція накопичених досягнень науки, техніки і мистецтва, їх взаємопроникнення та доповнення, що створює нову – проектну картину світу.

Мета і завдання дослідження. Проектна культура фахівця передбачає гармонійний розвиток як проектних знань, умінь та навичок роботи в професійній сфері, так і професійно важливих якостей, які характеризують особистісні якості людини незалежно від фаху. Які фактори відображують професійно важливі

якості та як можна сформувати їх в процесі підготовки спеціаліста – проблема, що потребує свого розв'язання.

Стан дослідження. Виокремлення проектування у самостійний вид діяльності пов'язано з організаційними ідеями. На перших етапах свого становлення проектування було похідним від наукового і технічного проектування, що дозволило виокремити його у самостійний вид діяльності.

Сьогодні дослідження проблем соціального проектування є актуальними серед педагогів, соціологів та психологів. Науково обґрунтовуються проблеми розвитку технології соціального проектування, особливу увагу приділяючи питанням соціального проектування молодіжної політики (М. Головатий [2], Є. Бородін [1], М. Перепелиця [5], Ю. Тарабукіна [7]).

Культура проектування сьогодні входить у багато галузей загальноосвітньої практики у вигляді проектних методик навчання. Вітчизняні та закордонні вчені (Дж. Дьюї, У. Х. Кілпатрик, С. Т. Швацький й ін.) розглядали питання щодо організації навчання за методом проектів; використання методу проектів (В. В. Гузєєв, Є. С. Полат, Г. К. Селевкін та ін.).

На даний час динамічно розвивається соціокультурна ситуація в суспільстві, яка спричинила переосмислення еволюції освітніх процесів з позиції інтеграції освіти і культури. Сучасний процес підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців заснований на гуманістичному, культурологічному, особистісно орієнтованому та комунікативно-діяльнісному підходах. В освітньому процесі вищої школи, серед використовуваних методів, що забезпечують системну інтеграцію фундаментальних знань та практичної діяльності, особливе місце відводиться проектуванню. Проектний метод в освіті дозволяє вирішити проблеми зацікавленості студентів у самостійному утворенні, навчанні навичок проектування своєї діяльності та формування рефлексивної позиції.

Формування проектної культури як частини базової культури особистості, що акумулює в собі когнітивні, мотиваційно-ціннісні, емоційні і рефлексивні особливості суб'єктів проектування, відповідає педагогічним завданням формування загальнокультурних компетенцій. Актуальність розробки технологій моделювання систем і процесів інноваційного змісту підготовки фахівців визначається інтенсивністю виникнення соціальних інновацій. Важливим завданням інноваційного навчання є пошук шляхів розвитку освітнього процесу на основі інтеграції техносоціальних, природничо-наукових та еколого-соціальних чинників.

Ми висуваємо припущення, що соціальне проектування сприяє формуванню дослідницьких, комунікативних та управлінських навичок, а також когнітивних, мотиваційно-ціннісних, емоційних і особистісних особливостей суб'єктів соціального проектування. Розуміння сенсу та освоєння технології соціального проектування мають певний вплив на особистісний розвиток, підвищують рівень соціальної адаптації, актуалізуючи і прискорюючи даний процес. Тезаурусний підхід до соціального проектування забезпечує, в свою чергу, формування ціннісних орієнтацій особистості, посилює мотивацію до досягнення реального успіху діяльності. Таким чином, проектна діяльність явно співвідноситься із завданнями підготовки сучасного фахівця.

Виклад основних положень. Формування та розвиток професійних і загальнокультурних компетенцій сучасних фахівців, до яких ми відносимо і проектну культуру, вимагає дотримання необхідних організаційно-педагогічних умов організації соціально-педагогічного простору.

Розділяючи думку І. Дичківської, слід зазначити, що педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного процесу, об'єднує в собі зміст, форми і засоби навчання та виховання [3].

Однією з найбільш поширених є проектна технологія або метод проектів. Проект передбачає розробку теми, ідеї, детальне планування; спрямований на розвиток активного самостійного мислення студента, вміння знаходити і вирішувати проблеми, залучаючи для цієї діяльності знання з різних галузей, уміти прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів їх вирішення. Особливо цінним у цій технології є те, що всі теоретичні знання, які отримує студент у процесі підготовки проекту, він одразу реалізовує на практиці. Отже, проект стає і шляхом пізнання, і засобом організації педагогічного процесу.

Сказане свідчить про необхідність розробки моделі організації соціального проектування в соціально-педагогічному просторі вишу.

Модель являє собою взаємопов'язану сукупність цільового, структурно-змістового, організаційно-процесуального та діагностичного компонентів самостійної проектної діяльності студентів, а також їх участі в роботі молодіжних об'єднань, у проектній діяльності соціальних партнерів в особі організацій, зацікавлених у вирішенні соціально значущих проблем.

Для моделювання процесу формування проектної культури особистості студентів важливе розуміння того, що сучасне студентство характеризується як ініціатор нововведень. Студентство є ініціатором нетрадиційних та прогресивних підходів до реформування тих чи інших соціальних процесів та інститутів, а також критиком накопиченого історичного досвіду попередніх поколінь. Соціальний проект завжди відображає відбиток ціннісних орієнтацій авторів, де спрямованість процесів освіти і виховання у ВНЗ на підвищення дієвості світоглядної підготовки сучасних студентів, яка в соціально значущій проектній діяльності знаходить свою завершеність, перетворюючи надбання знання на особисті переконання є важливим показником.

Об'єктами соціального проектування студентів стають політична, соціально-економічна сфери, та особливе місце відводиться проектам, спрямованим на реалізацію молодіжної політики. Цілями проектування служать очікувані і бажані зміни в соціальній структурі суспільства, в соціальній організації та соціальному управлінні [6].

Змістовий компонент моделі включає в себе виконання завдання формування проектної культури, виявлення показників, що характеризують якісні зміни особистості в процесі участі у проектній діяльності, виявлення педагогічних умов, що сприяють ефективності даного процесу.

Проектна культура визначена в нашому дослідженні як єдність знань, здібностей до проектування, цінностей, цілей, управлінських та організаційних відносин, прояви соціальної активності та творчої проектної діяльності, спрямованої на вирішення соціально значущих проблем. Мета формування проектної культури особистості студентів конкретизується нами в постановці і розв'язанні наступних педагогічних завдань:

- свідоме засвоєння знань про соціальне проектування та соціальні інноваційні процеси, що відбуваються в країні, концепції інноваційного соціального розвитку, теорії управління, менеджменту проектів, соціальних програм;
- розвиток здатності до соціального проектування як якості, властивої кожній особистості, що припускає її успішне функціонування в соціумі;
- формування особистого ціннісного ставлення до проектування, позитивного і зацікавленого ставлення до вирішення соціальних проблем, прояв соціальної активності та відповідальності;
- цілепокладання – визначення ієрархії цілей проектної діяльності;
- розвиток суспільних відносин, насамперед управлінських, організаційних, в яких матеріалізуються знання, норми, зразки;
- мотивація творчої діяльності у сфері управління соціальним розвитком регіону, що має творчий характер, що дозволяє формувати як саму особистість, так і її культуру, норми поведінки, мотиви до інноваційної діяльності; становлення поваги в суспільстві до суспільних інститутів, держави, законів;
- розробка та впровадження проектних технологій, що оптимізують сам процес соціального проектування і об'єднують в одне ціле спеціальні знання про соціальне проектування, відносини, творчу діяльність і роботу громадських інститутів.

У змісті проектної діяльності важливе місце належить аналізу інноваційних соціальних процесів, висунуванню нових ідей, установок, пошуку відповідних методів розв'язання інноваційних завдань сучасності. Таким чином, соціально-технологічні знання, вміння та навички, що формуються в процесі соціального проектування, стають найважливішими елементами проектної культури фахівця сучасного типу, яка характеризується не тільки правовим, адміністративно-командним, інформаційно-аналітичним типами регулювання, а й включенням соціальної мотивації до розв'язання значущих для суспільства завдань.

Основою педагогічної технології є ідеологічна, інструментальна та соціальна складові. Ідеологічна складова розкривається в принципах, на які опирається дана технологія: діагностичність цілепокладання; функціональна повнота; науковість знань; функціональний взаємозв'язок змісту, форм і методів; об'єктивна оцінка кінцевого результату; використання культурологічного підходу; наступність і завершеність самовизначення в проектній діяльності; варіативність використовуваних засобів і методів; перспективність. Також розроблена технологія характеризується ознакою латентності, оскільки є явне протиріччя між змістом задачі та наявним у студентів досвідом, тобто проектна задача має проблемний зміст.

Інструментальна складова педагогічної технології соціального проектування, що відображає систему, в якій вона реалізується, виражається в застосуванні інноваційних методів і форм навчання студентів проектної діяльності. Підставою для їх відбору та застосування була спрямованість на формування стійкого ціннісно осмисленого ставлення студентів до проектної діяльності [4, с. 135].

До інструментів, що застосовуються у реалізації технології, ми відносимо також дидактичні вимоги, відповідні державним освітнім стандартам в частині формування загальнокультурних компетенцій, що забезпечують системність і структурно-функціональну взаємопов'язаність навчальних блоків, цілісність і безперервність навчального циклу, використання в навчанні методів наукового пізнання і моделювання, проблемність навчання.

І, нарешті, соціальна складова містить професійні вимоги до педагогів і управлінців, змісту цілей і цінностей їх педагогічної діяльності, що виявляються в прагненні до творчої самореалізації в професійній діяльності. При застосуванні педагогічної технології соціального проектування важливо практично забезпечувати діалоговий принцип у творчих взаємодіях педагога та студентів, студентів у навчальній групі, студентів та громадськості (адміністрації університету, зацікавлених представників органів влади, бізнесу, молодіжних громадських об'єднань). Комунікативне спілкування в даному випадку виконує завдання закріплення проектної спрямованості, формування комунікативних і розвитку творчих якостей особистості.

Таким чином, запропонована нами педагогічна технологія соціального проектування відтворює і транслює певні прийоми, методи, техніки, застосування яких дозволяє отримувати стабільні позитивні результати. У той же час специфічною рисою технологій такого типу є широка творча варіативність.

Мета педагогічної технології соціального проектування – формування і розвиток проектної культури особистості студентів. Очікувані результати освоєння даної технології:

- розуміння студентами необхідності освоєння технології соціального проектування, формування власної суб'єктно-особистісної позиції щодо проектування;
- набуття навичок формулювання концептуально обгрунтованою проектної ідеї, визначення смислів і цілей проектування;
- освоєння етапів проектного циклу;
- рефлексивний аналіз власне проектної діяльності.

Основними етапами розроблюваної технології є планування, підготовчий етап, проведення, аналіз. Всі стадії роботи над проектом послідовно співвідносяться з діями, які студенти повинні засвоїти на кожному з етапів. Інакше кажучи, зміст етапів взаємопов'язаний із функціональним змістом компонентів у структурі проектної культури особистості студента.

Так, на етапі планування розв'язуються завдання, пов'язані з визначенням форм організації навчального процесу, спрямованості його на мету формування проектної культури, вибору механізмів управління педагогічним процесом і стилю взаємодії його суб'єктів – студентів і викладача.

Зміст підготовчого етапу відображає цілі формування мотиваційно-ціннісного компонента в структурі проектної культури, а саме створення необхідних умов, що формують мотивацію до проектної діяльності, потреби в освоєнні теоретичних знань і практичних навичок для її успішного здійснення. Тут

важливе місце належить актуалізації позитивних зразків поведінки: розбір успішних проектів, розуміння студентами значущості проектної діяльності як для суспільства, так і для власного розвитку.

Вибір системи методів продиктований метою, принципами і змістом освітнього процесу, умовами, в яких відбувається його перебіг, можливостями та особливостями його учасників. Перерахуємо деякі з них: вивчення сутності та змісту соціального проектування в ході спеціалізованих курсів, освоєння його методології в організаційно-діяльнісних іграх, тематичних дискусіях в режимі “круглого столу”, “мозкового штурму”, використання техніки рефлексивного мислення, зіставлення цілей і завдань проекту з розвитком соціального інноваційного середовища регіону та потребами соціуму, самодіагностики, порівняння свого проекту з найбільш успішними проектами інших проектних команд. Також до складу технології включені технологічні практикуми для засвоєння даного теоретичного матеріалу, які засновані на методах деструктивної співвіднесеної оцінки, колективного обговорення думок і генерації ідей. Даний практикум спрямований на освоєння практики опису свого проекту в засвоєній методології, формування експертного судження про інші проекти, рефлексію стосовно власної діяльності з ініціації проекту, вибудовування комунікацій між членами однієї проектної групи і між самими групами в ході захисту ідей. Як показало наше дослідження, позитивний вплив на формування проектної культури особистості надають зустрічі та відкриті публічні лекції представників органів влади та бізнесу, зацікавлених у реалізації соціальних проектів, майстер-класи професіоналів у галузі соціального проектування.

Заключний етап аналізу пов'язаний з формуванням рефлексивного компонента і спрямований на розв'язання завдань оцінки сформованості заданих структурно проектної культури компонентів на основі діагностичних процедур. При цьому сформованість проектної культури оцінюється і як процес, тобто досліджується динаміка сходження особистості до проектної культури на основі піднесення потреб, і як результат, втілений в реальному соціальному проекті. Таким чином, діагностика ефективності запропонованої технології дозволяє оцінювати поведінку і діяльність студентів у процесі соціального проектування.

Висновки. Отже, відзначимо, що можливість, яка відкривається для студентів, що розробили реалістичний проект, спрямований на вирішення соціально значущої проблеми реалізувати його на практиці в системі виховної діяльності університету, стимулює інтерес студентів до перенесення умінь, отриманих у грі, в реальну проектну діяльність. Включення в виховний процес вищу конкурсів соціальних проектів, методичний та організаційний супровід участі студентів у подібних обласних, регіональних та всеукраїнських конкурсах значно підвищують ефективність застосування розробленої технології.

Література

1. Бородін Є. І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991–2004 рр.): монографія / Є. І. Бородін. – Дніпропетровськ : Герда, 2006. – 472 с.
2. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення / М. Ф. Головатий. – К. : Наукова думка, 1993. – 237 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – С. 68.
4. Колесникова И. А. Педагогическое проектирование : учеб. пособие для высш. учеб. заведений / И. А. Колесникова, М. П. Горчакова-Сибирская ; под ред. И. А. Колесниковой. – М. : Издательский центр “Академия”, 2005. – 288 с.
5. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект) / М. П. Перепелиця. – К. : Український ін-т соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. – 242 с.
6. Сидоренко В. К. Проектна методика як основа реалізації особистісно-орієнтованого навчання / В. К. Сидоренко // Молодь і ринок. – 2004. – № 1. – С. 19–24.
7. Тарабукін Ю. О. Соціологія молоді : курс лекцій / Ю. О. Тарабукін. – К. : Фітосоціоцентр, 2001. – 376 с.